

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSİYALAR VAZIRLIGI
MADANIYAT VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON DAVLAT KONSERVATORİYASI HUZURIDAGI**

BOTIR ZOKIROV NOMIDAGI MILLIY ESTRADA SAN'ATI INSTITUTI

**“TASDIQLAYMAN”
O'zDK huzuridagi Botir Zokirov
nomidagi Milliy estrada san'ati
instituti rektori**

A.Mansurov

2024 yil “30” avgust

Ro'yxatga olindi: № BD 60211400-1.14

IMPROVIZATSIYA

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200 000 - San'at va gumanitar fanlar

Ta'lif sohasi: 210 000 - San'at

Ta'lif yo'nalishi: 60211400 - Vokal san'ati: estrada xonandaligi

Fan/modul kodi IMP1306	O'quv yili 2024-2025	Semester 4-6	ECTS-Kreditlar 6
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 2
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)
	Improvizatsiya	90	90
2.	I. Fanning mazmuni		
	<p>“Improvizatsiya” fani ixtisoslik fani hisoblanadi. Ijro qilish jarayonida kompozitor tomonidan yaratilgan asarni puxta o‘rganish va tahlil qilish, klassik va zamonaviy asarlarni erkin improvizatsiya uslubida ijro etish fanning ijodiy jarayonlar bilan bog‘liqligini belgilaydi. Dasturni amalga oshirish o‘quv rejasidagi umukasbiy va ixtisoslik fanlardan etarli bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishni talab etadi.</p> <p>Improvizatsiya fanining milliy musiqiy estrada san’ati ijrochiligini professional darajada o‘rganish borasidagi o‘rnı muhim. U estrada xonandalari va ijrochilarini bir qator professional malakalarini rivojlantirish, ijod qilish ko‘nikmalarini o‘rgatish, ijro mahoratini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.</p> <p>Mazkur fanning maqsadi - ma’lum bir kuy yoki uning kichik parchasini erkin rivojlantirish, barcha stilistik yo‘nalishlarda ijro qilish ko‘nikmalarini orttirishi, cholg‘ularda erkin improvizatsiyasi, kuylarning shaklan, garmonik, stilistik tuzilishi to‘g‘risida tasavvur qilish, tushuncha va ko‘nikmalarga ega bo‘lish.</p> <p>Improvizatsiya fanini o‘zlashtirishdan kelib chiqadigan vazifalar - talabalarning turli yo‘nalishlardagi bilimlarga ega bo‘lganliklarini namoyish etishdan iborat. Berilgan kuyni sifrovka (akkordlarni xarf-raqam belgilash usuli) bo‘yicha ijro qilish; berilgan ma’lum bir kuyni zamonaviy estrada stillarida erkin rivojlantirib, cholg‘u ijrosida improvizatsiya ko‘nikmalarini namoyon qilish; jaz improvizatsiyasi tarixini tahlil qilib ushbu yo‘nalishda ham erkin improvizatsiya ko‘nikmalarini namoyon qilish.</p>		

II. Asosiy qism (yakka mashg'ulotlari)**II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:****IV-VI SEMESTRLAR****Kirish**

Improvizatsiya fani estrada xonandaligi yo'nalishida ta'lim olayatgan talabalar uchun ikkinchi va uchinchi kurslarda amaliy yakka mashg'ulot tarzida o'tiladi.

Improvizatsiya fanining maqsadi ma'lum bir kuy yoki uning kichik parchasini erkin rivojlantirib, barcha stilistik yo'nalishlarda ijod qilish qo'nikmalarini rivojlantirish, cholg'ularda erkin garmonik va melodik improvizatsiya malakalarini mustaqil ijodda tadbiq etishdan iborat.

Talabalar improvizatsiya darsida kuylarning shaklan, garmonik, stilistik tuzilishini o'rganadilar. Vokal, fortepiano va boshqa estrada cholg'ulari jo'rligida duet, trio, kvartet, ansambllarida xamohang ijob usullariga ko'nikma xosil qiladilar va eng ahamiyatlisi, erkin improvizatsion ijod qilish ko'nikmalariga ega bo'ladilar.

1-mavzu. Improvizatsiyaning akademik va jaz yo'nalishi

Jaz improvizatsiyasida usulning ahamiyati. Jaz usullari va uning o'ziga xos taraflari.

2-mavzu. Akkordlarning xarf raqam belgilari

Katta va kichik uchtovushliklar, major va minor septakkordlar, ortirrilgan va kamaytirilganakkordlar va nonakkordlar.

3-mavzu. Alteratsiya belgilari

Akkord tovushlarini yarim ton ko'tarish yoki tushirish belgilari.

4-mavzu. Melodik yo'nalishlar

Jaz improvizatsiyasida arpedjio yo'nalishining roli. Yordamchi va o'tkinchi tovushlar. Diatonik va xromatik yordamchi tovushlar.

5-mavzu. Blyuz

Klassik blyuz - shakli, kuyi, o'ziga xos xususiyatlari, uning ladi va gammasi. Blyuz garmoniyasining xususiyatlari. Blyuz gammasi va uning xususiyatlari.

6-mavzu. Jaz yo'nalishlari

Jaz improvizatsiyasida ohang rivojlanishining ahamiyati, sekvensiyalar va

ularning improvizatsiyadagi o'rni.

Oraliq nazorat va Yakuniy nazorat.

Har semestrda o'zlashtiriladi, oraliq va yakuniy nazoratda kafedrada topshiriladi.

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarini to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat - ijro dasturini topshirish.

Ixtisosiy talablar:

- Berilgan kuyni sifrovka (akkordlarni xarf-raqam belgilash usuli) bo'yicha garmonik uslubda ijro qilish.
- Berilgan ma'lum bir kuyni zamonaviy estrada stillarida erkin rivojlantirib, vokal (cholg'u) ijrosida melodik uslubda improvizatsiya ko'nikmalarini namoyon qilish.
- Jaz improvizatsiyasi tarixini tahlil qilib ushbu yo'nalishda ham erkin improvizatsiya ko'nikmalarini namoyon qilish.

Dasturiy talablar

(har bir semestrda ijro etiladi):

Ikkita asarni melodik va garmonik uslubda improvizatsiya ijrosi.

Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Improvizatsiya fanini puxta egallash maqsadida birinchi o'rinda xarf sistemasini (sifrovka) bilish lozim. Dastlabki darslardan boshlab bakalavr talabalar sifrovkalarni tez o'qish, sifrovka sistemasida ishlash malakalarini egallashlari lozim.

Amaliy mashg'ulotlarda ma'lum bir kuy yoki uning kichik parchasini erkin rivojlantirish, barcha stilistik yo'nalishlarda garmonik va melodik uslubida ijro qilish ko'nikmalarini orttirishi, cholg'ularda erkin improvizatsiyasi, kuylarning shaklan, garmonik, stilistik tuzilishi to'g'risida tasavvur qilish, tushuncha va ko'nikmalarga ega bo'lish ustida ish olib boriladi.

Improvizatsiya fanini o'zlashtirishdan kelib chiqadigan vazifalar - talabarning turli yo'nalishlardagi bilimlarga ega bo'lganliklarini namoyish etishdan iborat. Berilgan kuyni sifrovka (akkordlarni xarf-raqam belgilash usuli) bo'yicha ijro qilish; berilgan ma'lum bir kuyni zamonaviy estrada stillarida erkin rivojlantirib, cholg'u ijrosida melodik va garmonik improvizatsiya ko'nikmalarini namoyon qilish; jaz improvizatsiyasi tarixini tahlil qilib ushbu yo'nalishda ham

erkin improvizatsiya ko'nikmalarini namoyon qilish.

III. Mustaqil ishni tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustaqil ta'limdi tashkil etishda mazkur fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish mumkin:

- darslik, o'quv qo'llanma, maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo'yicha fanlar boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish;
- yangi musiqiy texnik vositalar va texnologiyalarni o'rganish;
- talabaning ilmiy tekshirish (ijodiy) ishlarni (TITI) bajarish bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari yoki mavzularini chuqur o'rganish;
- faol o'qitish uslubidan foydalilanligan o'quv mashg'ulotlari (ishbilar o'yinlar, diskussiyalar, seminarlar, kollokviumlar va b.).

Mustaqil ta'limdi tashkil etishning mazmuni axborot-ta'lim resurslaridan, ta'lim muassasasida mavjud kutubxona, fonoteka va videoteka jamg'armasidan, repetitoriylardan, o'quv laboratoriyalari, ovoz yozuvi studiyalari, teleradiokompaniya kanallari va konsert zallaridan unumli foydalanishdan, bajarilgan ishlarning tahlilini bayon etishdan iboratdir. Mazkur fanning xususiyatlaridan kelib chiqib kasbiy mahoratni rivojlantirish va takomillashtirishga qaratilgan vazifalarni maqsadli amalga oshirish ham nazarda tutiladi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

Improvizatsiya Estrada xonandaligi ta'im yo'nalishlari bo'yicha ma'lum bir mashqlarni amalga oshirib bo'lingandan so'ng, oliy ta'lim muassasasining xususiyatlaridan kelib chiqib amaliy mashg'ulotlar olib borilishi nazarda tutiladi. Bu – o'rganilgan bilimlarni, amaliy ko'nikmalar orqali mustahkamlab borishga yordam beradi.

Xususan, amaliy mashg'ulotlarda:

- ma'lum bir melodiya mavzusini notasiga qarab, garmoniyasini aniqlab fortepianoda chalib berish va xarif raqamini aniqlash;
- o'qituvchi tomonidan tayyorlagan yozma mashq vazifalarini bajarish;
- O'qituvchi bergan vazifalarini fortepianoda chalib berilishi orqali yaxshi natija beradi.

V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllangan kompetensiyalari)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- estrada san'atining har xil uslub va usullarini;
- zamonaviy jaz va estradaga xos bo'lgan oqimlar (yo'nalishlar) ni;
- jaz strukturasining improvizatsiyasini amaliyotda qo'llashni;
- jaz musiqasining usul, garmonik va lad asoslarini;
- tovushning akustik tuzilishini *bilishi kerak*;
- estrada sahnasida ijro etish mahorati;
- yangi o'rghanuvchi havaskorlar bilan ishlash;
- jaz improvizatsiya asarlari ijrosi *ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak*;
- o'qitish usullarini, har xil uslubiyatlarni ko'rib chiqib tahlil qilish
- zamonaviy tovush apparatlaridan foydalanish (mikrofon, sintizator, mini-disk va x.k.);
- melodik va garmonik uslubda improvizatsiya qilish *malakalariga ega bo'lishi kerak*.

4. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- yakka mashg'ulotlar;
- interfaol keys-stadilar;
- tinglash mashqlari;
- tinglash va ijro etish;
- mashqlarni tinglash va notaga tushirish.

5. VII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat - ijro dasturini topshirish.

6. Asosiy adabiyotlar

1. Xoliqov G. «Improvizatsiya asoslari». O'quv qo'llanma. T., 2004.
2. Norxo'jayev N. «Improvizatsiya». O'quv qo'llanma. T., 2005.
3. Bril. «Prakticheskiy kurs djazovoy improvizatsii». M., 1988.
4. Radionova I. «Obuchenie improvizatsii». M., Jurnal «Muzikalnaya jizn», 1990, № 7-8.
5. Piterson O. «Djazovoe uprajnenie i pesni». M., 1986.
6. Collier J. «Stanovlenie djaza». M., 1984.
7. Konen J. «Rojdenie djaza». M., 1984.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T, 2017
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida. PF-60 son 28.01.2022 yil.
3. Gilyov S. «Besedi o djaze». T., 2008.

Axborot manbaalari

1. <http://estrada-art.uz/>
2. <http://www.youtube.com>
3. <http://library.konservatoriya.uz/>
4. www.musiqqa.uz
5. <http://portasound.ru/music-search/musiqqa-olami>

<p>7. Fan dasturi Oliy ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisllari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashi 2024 yil "<u>30</u>" <u>aqsaqal</u> -dagi <u>1</u> - sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan</p>
<p>8. Fan/modul uchun ma'sul: Nazarov X.I. - O'zDK huzuridagi B.Zokirov nomidagi Milliy estrada san'ati instituti "Kompozitorlik va aranjirovka" kafedrasи mudiri, dotsent.</p>
<p>9. Taqrizchi: D.D.Amanullayeva – O'zR san'at arbobi, O'zDK huzuridagi B.Zokirov nomidagi Milliy estrada san'ati instituti "Estrada xonandaligi" kafedrasи mudiri, professor.</p>